

Stanisław Leszczyński. Król Polski księciem Lotaryngii

Stanisław Leszczyński. Król Polski księciem Lotaryngii

Galeria Wystaw Czasowych II piętra

25 kwietnia – 10 lipca 2005 r.

Wystawa we Francji: **Stanislas un roi de Pologne en Lorraine**, 19 grudnia 2004 – 26 marca 2005, Nancy, Palais Ducal (Musée Lorrain)

Organizatorzy wystawy: **Zamek Królewski w Warszawie, Musée Lorrain w Nancy, Musée des Beaux-Arts w Nancy, Bibliothèque Municipale w Nancy.**

Komisarze wystawy ze strony francuskiej: **Martine Mathias** (komisarz generalny), **Blandine Chavanne, André Markiewicz, Eric Moinet** (komisarz organizacyjny)

Komisarze ze strony polskiej: prof. dr **Andrzej Rottermund, Jerzy Gutkowski, Anita Chiron-Mrozowska, Anna Małecka** (komisarz organizacyjny).

Portret Stanisława Leszczyńskiego
pędzla Jeana-Baptiste'a Van Loo

Była to pierwsza wystawa poświęcona Stanisławowi Leszczyńskiemu zarówno w Polsce jak, i we Francji.

Towarzyszyły jej dwa bogato ilustrowane katalogi – francuski i polski, w których oprócz opisu obiektów znalazło się 13 esejów, poświęconych różnorodnej działalności króla Stanisława Leszczyńskiego, napisanych przez znawców problematyki z Polski i Francji.

Wystawa pokazana była w stolicy Lotaryngii – Nancy w ramach Sezonu Polskiego we Francji – Nova Polska, gdzie obejrzało ją blisko 30 000 osób. Zgromadzono na niej 150 dzieł sztuki, rzemiosła artystycznego i pamiątek historycznych, związanych z życiem i działalnością Stanisława Leszczyńskiego, pochodzących z 25 instytucji polskich i 10 francuskich. Otwarcie wystawy w Nancy zainauguowało wielkie obchody *Nancy 2005. Czas oświecenia*.

Imię Stanislas jest wszechobecne w Nancy. Noszą je m.in.: główny plac miasta, główna ulica, szkoły, szpitale, hotele, restauracje; nawet ciastka i nalewki. Francusko brzmiące imię Stanislas nie jest powszechnie kojarzone w Polsce z królem Stanisławem Leszczyńskim. Wspólnie z kolegami z muzeów i biblioteki z Nancy postanowiliśmy zatem opowiedzieć Lotaryńczykom o polskich korzeniach króla Stanisława, Polakom zaś o wybitnych dokonaniach monarchy w Lotaryngii.

Wystawa była poświęcona postaci nieprzeciętnej. Stanisław Leszczyński był dwukrotnie wybrany na tron polski, w roku 1704 i 1733, ale nie dane mu było panować w swojej ojczyźnie. Przez małżeństwo córki Marii z Ludwikiem XV, królem Francji, został teściem jednego z najpotężniejszych monarchów europejskich. W 1736 r. zasiadł na 30 lat na tronie Lotaryngii.

Jego dwór w Lunéville stał się znany w ówczesnym świecie. Dokonania zarówno na polu architektury, jak i opieki społecznej, fakt utworzenia wielu instytucji dobroczynnych i naukowych okryły jego imię sławą.

Leszczyńscy byli obecni w polityce Rzeczypospolitej od XV wieku. Pełnili wysokie funkcje senatorskie i samorządowe. Okresem świetności tej rodziny był wiek XVII. W ich rodowym mieście – Lesznie znaleźli schronienie emigranci wyznaniowi – bracia czescy. Prowadzone przez nich gimnazjum cieszyło się europejską sławą. Tu narodziły się nowe prądy w pedagogice, głoszone przez Amosa Komeńskiego (Comeniusa).

Imiona przodków króla Stanisława znaleźć można w metrykach znanych uniwersytetów europejskich. Służyli Rzeczypospolitej w ważnych misjach dyplomatycznych.

Stanisław Bogusław Leszczyński rozpoczął karierę polityczną w 1696 r., zaledwie w wieku 19 lat, jako poseł na sejm konwokacyjny po śmierci Jana III. W wieku lat 20 kandydował na marszałka sejmu elekcyjnego. W 1698 r. został podczaszym koronnym, a rok później senatorem, wojewodą poznańskim.

Wybuch wojny ze Szwecją zmienił porządek polityczny w Rzeczypospolitej. Konfederacja szlachty województw wielkopolskich opowiedziała się przeciw Augustowi II. Na czele misji skonfederowanych do króla Szwecji, Karola XII stanął Stanisław Leszczyński. Karol XII zaproponował mu objęcie tronu polskiego, co z pomocą jego wojsk, wbrew prawu i tradycji, nastąpiło w 1704 r. Po wymuszonej abdykacji Augusta II w 1706 r., król Stanisław uznany został za legalnego władcę przez większość państw europejskich. Los jego odmienił upadek szwedzkiego protektora. Rozpoczęła się tułaczka zdetronizowanego króla Stanisława. W latach 1714 – 1718 mieszkał w Księstwie Dwóch Mostów w Palatynie, należącym chwilowo do Szwecji, a od 1719 r. w Wissemburgu w Alzacji, dzięki wsparciu finansowemu Francji.

W 1725 r. młodsza córka Stanisława Leszczyńskiego, Maria wybrana została, spośród kilkudziesięciu księżniczek europejskich, na żonę Ludwika XV - króla Francji. Do 1738 r. urodziła dziesięcioro dzieci w tym Ludwika, następcę tronu francuskiego.

Stanisław, król bez królestwa, po ślubie córki Marii z Ludwikiem XV – rezydował wraz z żoną, Katarzyną z Opalińskich, i matką, Anną z Jabłonowskich, w zamku Chambord nad Loarą.

Mikroskop króla Stanisława
Alexis Magny, 1751
Nancy, Musée Lorrain
Fot. G. Mangin

Po śmierci Augusta II Stanisław Leszczyński sięgnął powtórnie po koronę polską. Dla zmylenia przeciwników wysłał drogą morską do Gdańska swego sobowtóra, a sam, jako pomocnik kupiecki, udał się konno do Warszawy. W 1733 r. został, tym razem legalnie, wybrany na króla Polski. Wyparty z Warszawy przez wojsko rosyjskie, sprzyjające synowi Augusta II, udał się do Gdańska, gdzie oczekiwał wsparcia ze strony Francji. Po półrocznym oblężeniu miasta przez Rosjan, w przebraniu, opuścił Gdańsk i przedostał się do Prus. Nakłoniony przez dyplomatów francuskich, abdykował i powrócił do Francji.

Skutkiem dyplomatycznych zabiegów po wojnie o tron polski Francja otrzymała w 1736 r. Lotaryngię, którą dożywotnio miał władać król Stanisław. Po jego śmierci księstwo miało przypaść Ludwikowi XV jako posag Marii Leszczyńskiej.

Główną rezydencją króla-księcia był zamek w Lunéville. W promieniu kilkunastu kilometrów od zamku król przebudował lub wznosił od nowa kilka rezydencji letnich i wspaniałych ogrodów. Dwór, w przeciwieństwie do Wersalu, był otwarty i przystępny. Gościli tam wybitni filozofowie, literaci i artyści, wśród nich Wolter i Monteskiusz.

Król – książę Stanisław działał na wielu polach i pozostawił po sobie kilka znaczących dzieł. Najważniejszym jest *Głos wolny*, w którym przedstawił program reformy Rzeczypospolitej.

Z jego inicjatywy przebudowano centrum Nancy. Zaprojektowany przez E. Héréego, a ozdobiony kratami i fontannami przez J. Lamoura i Guibala Plac Królewski (dziś Plac Stanisława), jest arcydziełem urbanistyki połowy XVIII w.; w 1983 r. wpisany został na listę światowego dziedzictwa UNESCO.

Najcenniejsze obiekty na wystawie:

- * Złoty medalion bractwa kurkowego z Leszna, ufundowany przez Bogusława Leszczyńskiego w 1680 r.
- * Portrety króla Stanisława, królowej Katarzyny i królowej Francji, Marii Leszczyńskiej, pędzla Jeana-Baptiste'a Van Loo i Alexisa Belle'a z Wersalu.
- * Mikroskop wykonany dla króla Stanisława przez Alexisa Magny'ego w 1751 r.
- * Salonowy zegar słoneczny nowego typu, dzieło Van Bockestaela, dedykowany królowi.
- * Kilkanaście książek oprawionych przez najwybitniejszych introligatorów francuskich z superekslibrisami króla.
- * Oryginalne rysunki architektoniczne twórcy Placu Królewskiego – Emanuela Héré.
- * Obrazy przedstawiające rezydencje króla w Lotaryngii, w tym Zamek w Lunéville ze słynnym Rocher, największym w Europie teatrem automatów.
- * Listy Marii Leszczyńskiej i jej dzieci do króla-dziadka.

Jerzy Gutkowski

Wystawa była czynna w **poniedziałki i niedziele** w godz. **11.00– 18.00**,

w pozostałe dni – od **10.00** do **18.00**.

Bilet normalny – **10 zł**, ulgowy – **6 zł**.

Wystawa nieczynna w dniach **14 – 17 maja** 2005 r.

Wykłady towarzyszące wystawie:

24 maja – **prof. dr Paweł Boski** *Stanisław Leszczyński – Europejczyk XVIII wieku*;

15 czerwca – **dr Krzysztof Gombin** *Pośmiertne peregrynacje Stanisława Leszczyńskiego*;

22 czerwca – **dr hab. Ryszard Mączyński** *Królewskie votum Katarzyny z Opalińskich Leszczyńskiej w katedrze św. Wita w Pradze*.

Początek – godz. **17.00**, wstęp – na podstawie **bezpłatnych** zaproszeń dostępnych w kasie Zamku w dniu wykładu.

*Portiera herbowa „Chancelerie” z herbem króla Stanisława Leszczyńskiego
Muzeum Narodowe w Warszawie, depozyt w Zamku Królewskim w Warszawie
Fot. M. Bronarski*

Organizatorzy wystawy:

ville de Nancy,

Sponsorzy wystawy:

PZU SA

*Mecenas
Zamku Królewskiego
w Warszawie*

Bank BPH

Patroni medialni:

